

NARODNA VIJEĆA — OSNOVE NOVE VLASTI. DRŽAVA
SLOVENACA, HRVATA I SRBA — NOVI SUBJEKT
POLITIKE UJEDINJENJA

NARODNI SVET ZA SLOVENIJU I ISTRU

Ljubljana, 17. avgusta 1918.

O ustanovnem zboru narodnega sveta v Ljubljani se je izdal naslednji

komunike:

Ustanovni zbor Narodnega sveta v Ljubljani se je vršil dne 16. in 17. avgusta 1918. o posvetovalnici mestnega magistrata ljubljanskega. Narodni svet se je sestavil iz odposlancev, ki so jih imenovale sledeče organizacije: 1. Vseslovenska ljudska stranka; 2. Jugoslovenska demokratska stranka; 3. Jugoslovenska socijalno-demokratska stranka, ki sicer ne posije svojih delegatov kot članov N. S., a se bo delovanja N. S. vendar udeleževala; 4. Tržaško politično društvo „Edinost“; 5. „Katoliško politispodarsko društvo za Slovence in Hrvate v Istri“; 5. „Katoliško politišno in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem.“ Dalmacija sicer ne pristopi formalno k ljubljanskemu N. S., ker bi se vsled prevelikih prometnih težkoč dalmatinskim poslancem ne bilo mogoče udeleževati sej N. S., vendar je poslala svoje delegate k ustanovnemu zboru N. S. Nekateri delegati po bodo redno prihajali k posvetovanjem N. S. v Ljubljano.

Narodni svet u Ljubljani se smatra kot del vseobčega Jugoslovenskega narodnega odbora, kisebov kratkem sešel v Zagrebu.

Na zboru, ki se je vršil 16. in 17. avgusta 1918., je najprej sklicatelj dr. Ant. Korošec opisal splošni politični položaj in razvijal vodilne ideje, kiso privedle do ustanovitve Narodnega sveta.

... Slovenski narod se je z vsem upom oprijel te velike odrešilne ideje... Državne pravice, katere je užival in izvrševal slovenski narod v svoji državi, so prešle za vec kot tisoč let v tuje roke. *Samoodločba narodov nam jih bode zopet vrnila, ter združila troimeni narod Slovencev, Hrvatov in Srbov v samostojno veliko državo Jugoslavijo.*

... Slovenski narod si je izbral Narodni svet zlasti za to, da bo pripravljen na oni zgodovinski trenutek, *ko prevzame skupno z Hrvati in Srbi vse pravice in dolžnosti državne samostojnosti.*

Predsednikovemu poročilu je sledila temeljita debata, po kateri se je redigiral *pravilnik N. S.*

Po tem pravilniku je glavni namen N. S. delo za ujedinenje jugoslovenskega naroda v samostojno državo . . }

Ljubljana 17. avgusta 1918.

F. šišić, *Dokumenti*, 158—160.

¹ U revolucionarnom vrenju do koga u Austro-Ugarskoj dolazi pod uticajem oktobarske revolucije, naročito početkom 1918. godine, u Sloveniji je dekla-

SAOPŠTENJE O OSNIVANJU NARODNOG VIJEĆA SLOVENACA, HRVATA I SRBA

Zagreb, 6. oktobra 1918.

Dne 5. i 6. o. mj. održan je u Zagrebu sastanak odaslanika Slovenaca, Hrvata i Srba iz Slovenije, Trsta, Istre, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Dalmacije i Ugarske zbog osnutka „*Narodnoga Vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba*“.

Na tom sastanku postignuta je potpuna jednodušnost glede cilja kao i glede osnutka Narodnoga Vijeća. Stvoreni će se zaključci kasnije objelodaniti.

Na sastanku izabrani su za pregovore s hrvatsko-srpskom koalicijom: Dr. S. *Budisavljević*, Dr. M. *Drinković*, V. *Korać*, Dr. A. *Korošec*, Dr. M. *Laginja*, Dr. Z. *Petričić* i Dr. J. *Sunarić*.²

F. šišić, *Dokumenti*, 170.

SASTAV I PRAVILNIK NARODNOG VIJEĆA SLOVENACA, HRVATA I SRBA

Zagreb, 5—6. i 8. oktobra 1918.

... 1. „Narodno Vijeće“ za narod Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu, političko je predstavništvo svih Slovenaca, Hrvata i Srba, koji žive u Hrvatskoj-Slavoniji s Rijekom, u Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Istri, Trstu, Kranjskoj, Goričkoj, Štajerskoj, Koruškoj, Bački, Banatu, Baranji, Međumurju i po ostalim krajevima jugozapadne Ugarske.

racijski pokret, koji se razvijao pod kontrolom građanskih stranaka, potpuno ovladao situacijom. Priklučen je Socijaldemokratske stranke ovom pokretu učvrstio je još više njegove pozicije. Jugoslovenska i antiaustrijska raspoloženja izražena su i u demonstracijama u Ljubljani od 22. do 24. aprila, koje su bile uperene i protiv sušteršica i njegovih pristalica. Sa euforijom nacionalno-jugoslovenskog pokreta i-manifestacija, imale su vezu u pobune slovenačkih vojnika sredinom maja u Štajerskoj i u dolini Mure.

Austrijski krugovi na čelu sa carem Karlom javno su isticali da neće dozvoliti odvajanje slovenačkih zemalja od Austrije, tj. njihovo ujedinjenje sa ostalim Jugoslovenima u Monarhiji. Sve tri slovenačke stranke svojom izjavom od 27. maja 1918. prkosno su odgovorile caru da ne odustaju od zahteva za ujedinjenje Slovenaca, Hrvata i Srba u vlastitu državu. Ovaj zajednički istup slovenačkih stranaka bio je signal za novu odlučnu akciju. U Ljubljani se sredinom avgusta održavaju „slovenski dani“. Slovenački, hrvatski i srpski političari zaključuju „tajni savez“ budućih država sa češkim i poljskim političarima koji su učestvovali u proslavi. Istovremeno slovenačke stranke osnivaju Narodni svet za Sloveniju i Istru, kao prvi organ vlastite državnosti, koji se deklarise za sastavni deo budućeg centralnog Narodnog vijeća SHS koje treba da se osnuje u Zagrebu. Odmah se stvaraju i pokrajinski (Trst, Gorica, Celovec, Maribor), a zatim i lokalni narodni sveti širom Slovenije, čime je organizovana mreža nove nacionalne vlasti, pred kojom stara vlast kapitulira bez otpora. Ona se u tipičnom austrijskom maniru mirno predavala novim organima vlasti, često pozdravljajući njihov dolazak. Povratak „stare Austrije“ uz pomoć vojske, koji je očekivan, nije realizovan, jer je to onemogućio dalji razvoj događaja

² Posle neuspelih pogađanja između slovenačkih političara i starčevićevaca sa Koalicijom, 5. oktobra 1918. u Zagrebu, oko njenog ulaska u Narodno vijeće, održana je 5. i 6. oktobra konferencija za osnivanje ovog zajedničkog predstavničkog organa za sve jugoslovenske zemlje u Monarhiji. Konferencija socijaldemokratskih stranaka održana u Zagrebu 6. oktobra izjavila je da sve stranke, izuzev bosansko-hercegovačke, pristupaju Narodnom vijeću. Istog dana na sastanku delegacije za osnivanje Vijeća utvrđen je i Pravilnik Narodnog vijeća SHS, koji je objavljen zajedno sa sastavom članova ovog organa, tj. zastupnika iz svih jugoslovenskih zemalja Austro-Ugarske.

2. Temeljni zajednički program „Narodnoga Vijeća" jeste: ujedinjenje svih Slovenaca, Hrvata i Srba u narodnu, slobodnu i neodvisnu državu Slovenaca, Hrvata i Srba, uređenu na demokratskim načelima. Sva pitanja, koja su s tim temeljnim pitanjem u vezi, smatraju se bezuvjetno skupnim pitanjem „Narodnoga Vijeća". Pored toga odlučuje „Narodno Vijeće" u svim pitanjima, koja u „Narodnom Vijeću" zastupani izaslanici priznaju za skupna.

3. Organizacija se „Narodnoga Vijeća" temelji na teritorijalnom principu, to jest svaka od naših narodnih pokrajina šalje u „Narodno Vijeće" po jednoga odaslanika na svako 100.000 stanovnika. Kranjskoj, slovenskim dijelovima Štajerske, Goričkoga i Koruške te Trstu pripada ukupno 14 odaslanika, Istri 3, Dalmaciji 7, Hrvatskoj-Slavoniji s Rijekom 28, Bosni-Hercegovini 18, a Jugoslovenima Ugarske 10 njih.

Svi izabrani članovi hrvatskoga sabora u Zagrebu, bosanskoga sabora u Sarajevu, carevinskoga vijeća u Beču, kao i svih pokrajinskih sabora napred pomenutih pokrajina, koji prihvaćaju ustanove ovoga pravilnika, a u koliko nisu izabrani članovi „Narodnoga Vijeća", imaju pravo sudjelovati kod skupnih sjednica Vijeća. Povrh toga imaju članovi hrvatskoga sabora u Zagrebu, bosanskoga sabora u Sarajevu i carevinskoga vijeća u Beču kod skupnih sjednica po pet glasova, odnosno po pet odaslanika s aktivnim i pasivnim pravom.

4. Organizacije koje pristupaju „Narodnom Vijeću" i koje zastupaju razne narodne stranke i političke skupine u pojedinim pokrajinama, obvezane su preпустiti odaslanika u razmjernom broju i onim narodnim strankama, koje sada eventualno ne će pristupiti „Narodnom Vijeću", ili će naknadno zamoliti da ih se primi. Razumije se, da to važi samo za one stranke, koje stoje na stanovištu narodnoga jedinstva Slovenaca, Hrvata i Srba te nepokolebljivoga prava samoodređenja našega naroda, kako je to označeno u zagrebačkoj rezoluciji od 3. marta 1918. O primitku zaključuje središnji odbor „Narodnoga Vijeća". . .

F. šišić, *Dokumenti*, 171—176.

REZOLUCIJA JUGOSLOVENSKE SOCIJALISTIČKE KONFERENCIJE

Zagreb, 6. oktobra 1918

1. Jugoslovenska socijalistička konferencija, održavana dne 6. listopada 1918. u Zagrebu izjavljuje, da stoji neograničeno u suglasju sa svojim dosadanjim programatičkim izjavama o nacionalnom pitanju—stanovištu potpunog samoodređenja naroda, pa zato zahtijeva ujedinjenje S.H.S. u samostalnu demokratsku jugoslovensku državu, jer nam treba nacionalnu državu kao preduvjet za uspješnu klasnu borbu.

Glede pograničnih nacionalno izmješanih krajeva smatra potrebna, da se njihova pripadnost uredi dogovorno s narodima, pa otklanja svako nasilje, kako prema svojem, tako i p svakom drugom narodu. Ujedno osuđuje svaku takovu nacionalnu litiku, koja bi onemogućila sporazum s narodima, koji su dosad u našem gospodarskom životu bili skopčani na trgovačke i prometne preko našeg jugoslovenskog teritorija.

2. Konferencija smatra, da je s obzirom na povjesni čas, u interesu kako jugoslovenskog proletarijata, tako i teresu nužnog rješenja jugoslovenskog pitanja, da stranka zajedno i

LU, in) strankama sudjeluje u „Narodnom Svetu“, odnosno u „Narodnom Vijeću S.H.S.“ u svim onim točkama, koje se ne protive našim socijalističkim načelima. Uslijed toga konferencija izjavljuje, da jugoslavenske soc.-dem. stranke stupe u pojedine „N. S.“, odnosno u središnje „Narodno Vijeće“, pa da tamo pribave uvažanja svojim socijalističkim načelima, u koliko se radi o rešavanju nacionalnih političkih, gospodarskih i kulturnih pitanja, pa da prema potrebi odlučno istupe proti svemu onome, što bi se protivilo našim načelima.

3. S obzirom na to, što je potrebno, da bude jedinstvena taktika jugoslavenskih socijalističkih stranaka u „Nar. Sv.“ i u „Nar. Vijeću“, kao i drugdje, to drži konferenca nužnim, da se izabere stalno Jugoslavensko Socijalističko Vijeće, koje neka bude sastavljeno iz po 3 zastupnika svake jugoslavenske socijalističke stranke, a osim njih uslijed specijalnih odnošaja, da budu u njem zastupane i jugoslavenske soc. dem. organizacije u Dalmaciji i u Ugarskoj.

4. Konferencija je mnijenja, da je obnova proletarske internacionale nužno potrebna s obzirom na to, da će razredni interesi u pojedinim nacionalnim državama zahtijevati međusobnu internacionalnu pomoć. Zato se Jugoslovenskom Socijalističkom Vijeću stavlja u dužnost, da od svoje strane traži načina, da se internacionala nanovo uredi.

Izaslanici Bosansko-hercegovačke stranke izjaviše, da ne pristaju na ovu rezoluciju.

Janković — Krizman, *Grada*, 331.

MANIFEST CARA KARLA

Beč (Šenbrun), 16. oktobra 1918.

Mojim vjernim austrijskim narodima!

Otkako sam ^asjeo na prijestolje, nepokolebljivo sam radio oko toga, da izvojtstim svim svojim narodima mir i da pokažem narodima Austrije putove, na kojima mogu bez zapreka i trvenja blagoslovno razviti snagu svojega naroda te ju uspješno upotrebiti za svoj duševni i gospodarski boljitak.

Strahovito je hrvanje ovoga svjetskog rata doslije sprečavalo djelo mira. Junaštvom i vjernim požrtvovanim snašanjem bijede i oskudice, obranila se u ovo teško doba domovina. Teške žrtve rata moraju nam osigurati častan mir, pa s Božijom pomoći stojimo na njegovu pragu. Sada se moramo bez oklijevanja prihvatiti toga, da nanovo podignemo domovinu na njezinim prirodnim i zato pouzdanim osnovima. Kod toga treba da se uzajamno dovedu u sklad i ispune želje austrijskih naroda.

Odlučio sam da izvedem ovo djelo uz slobodno sudjelovanje Mojih naroda u duhu onih načela, što su ih saveznički monarhi usvojili u svojoj mirovnoj ponudi. Austrija ima da prema volji svojih naroda postane savezna država, u kojoj svako pleme na svojem teritoriju tvori svoju vlastitu državnu zajednicu.

Time se ni u čemu ne pretječe sjedinjenju poljskoga područja Austrije s neovisnom poljskom državom. Grad Trst sa svojim područjem dobiva prema željama svojega pučanstva odgovarajući zasebni položaj.

Nova izgradnja položaja, koja ni na koji način ne će dirati u cjelokupnost zemalja ugarske krune, ima da zajamči svakoj narodnoj zasebnoj državi njenu samostalnost. Ona će međutim izdašno štiti tako-

der zajedničke interese te se primjenjivati svagdje ondje, gdje je zajednica životnih potreba pojedinih država. Naročito bit će nužno ujedinjenje svih sila, da se prema pravu i pravednosti riješe oni veliki zadaci, koji proizviru iz utjecaja ovoga rata.

Dok se zakonitim putem dovrši ova preobrazba, ostaju nepromijenjene sadašnje uredbe za očuvanje općenih interesa. Mojoj je vladi naloženo, da bezodvlačno priredi sve radnje za novu izgradnju Austrije.

Obraćam se svojim pozivom na narode, na čijem će se samoodređenju osnovati nova država, da sudjeluju kod ovoga velikoga djela po Narodnim Vijećima, koja će se sastaviti od zastupnika na carevinskom vijeću svakoga naroda, a imat će da zastupaju interese naroda uzajamno, kao i u saobraćaju s Mojom vladom.

Izišla tako naša domovina, učvršćena sloga svojih naroda koje obuhvata kao savez slobodnih naroda, iz oluja ovoga rata!

Svevišnji blagoslovio naš rad, da veliko djelo mira što ga podižemo, znači sreću svih Mojih naroda.

U Beču 16. listopada 1918.

Karlo
Hussarek³

F. šišić, *Dokumenti*, 176—177.

OBJAVA NARODNOG VIJEĆA SHS

Zagreb, 19. oktobra 1918.

Narodno Vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba objavljuje iz svoje sjednice održane 17., 18., 19. listopada ove godine narodu Slovenaca, Hrvata i Srba, da od ovoga časa, opunomoćeno od svih narodnih stranaka i grupa, preuzima u svoje ruke vođenje narodne politike. Od sada ne će u općim narodnim pitanjima nijedna stranka ni grupa ni parlamentarna skupina više voditi nikakove posebne politike ni zasebno stupiti u pregovore sa faktorima izvan naroda, nego će u svim pitanjima u buduće jedini predstavnik i odlučni činilac biti Narodno Vijeće.

Narodno Vijeće vođeno velikim idejama narodnog samoodređenja i demokracije, koje su već i prije rata prožimale čitav naš narod, a koje su razvojem rata došle do pobjede u međunarodnoj politici, postavlja za riješenje narodnog našeg pitanja ove temeljne zahtjeve:

³ Ovaj manifest cara Karla, koji je očigledno bio pokušaj da se ovlada situacijom u državi koja se iznutra raspadala, nije zadovoljio jugoslovenske ciljeve i interese političkih stranaka i grupa u jugoslovenskim zemljama, postavljene u programima i izražene putem organizovanja nove vlasti. A. Korošec je po dogovoru sa vođom Koalicije S. Pribičevićem boravio u Beču i prisustvovao sastanku cara Karla sa predstavnicima političkih stranaka nekih naroda u Monarhiji 12. oktobra 1918, na kome su razmatrani problemi preuređenja Monarhije. Tom prilikom car je apelovao na Jugoslovane da promene svoju politiku, plašeci ih opasnošću od ujedinjenja sa pravoslavnim narodima na jugu. Međutim, sve to nije više moglo imati značajnijeg uticaja na odlučnu težnju Jugoslovena u Monarhiji da organizuju vlastitu državu. To su potvrdila i dalja istupanja Narodnog vijeća SHS, u kome je Koalicija na čelu sa S. Pribičevićem postala odlučujuća politička snaga. Ta činjenica nagoveštavala je da će prilikom u,le5|ⁱⁿcn,ja preovladati ona shvatanja koja su sadržala jugoslovensku unitarističku misao i bila protiv očuvanja istorijskih autonomija ili bilo kakvog sličnog n^e. T .! s®^o § koncepta. Autonomije i federalizam, međutim, upravo su bile ideje na kojima je izrastao jugoslovenski pokret u Austro-Ugarskoj, sa trijalizmom^{ao} osnovnim početnim konceptom.

1. Tražimo ujedinjenje cjelokupnog našega naroda Slovenaca, Hrvata i Srba na čitavom njegovom etnografskom teritoriju, bez obzira na ma koje pokrajinske i državne granice, u kojima danas živi — u jednu jedinstvenu potpuno suverenu državu uređenu na načelima političke, ekonomske demokracije, što u sebi sadržava dokidanje svih socijalnih i ekonomskih nepravda i nejednakosti.

2. Tražimo da na budućoj mirovnoj međunarodnoj konferenciji bude naš narod jedinstveno zastupan po svojim naročitim izaslanicima.

3. Prema tome otklanja „Narodno Vijeće“ osnovu rješenja našeg narodnog pitanja, sadržanu u austrijskom carskom manifestu od 16. ovog mjeseca, a isto tako i svaki budući prijedlog, koji bi išao za tim, da se naše narodno pitanje riješi djelomično i da mu se oduzme njegov međunarodni značaj.

4. „Narodno Vijeće“ drži, da će se jedino ostvarenjem ovih zahtjeva i načela zajamčiti trajni mir među narodima, udruženim u slobodnim državama a tim omogućiti savez naroda i opće razoružanje.

5. Narodno Vijeće izjavljuje, da će se prema općim načelima demokracije svim inonarodnim manjinama u državi Slovenaca, Hrvata i Srba osigurati slobodni razvoj, a susjednim državama u zaleđu omogućiti i osigurati trgovačko-prometni prilaz na more, a da to ne dira u našu teritorijalnu cjelokupnost i državnu suverenost.

Narodno Vijeće poziva cjelokupni naš narod jedne krvi i jezika, jedne duše i srca, da se za oživotvorenje ovih zahtjeva i načela založi s onom odanošću i samopregorom, koje ovo sudbonosno vrijeme traži. Okupimo se dakle svi u jedno veliko, neslomivo narodno kolo, kojemu je pred očima samo veliki ideal narodnog ujedinjenja, slobode i nezavisnosti, da se tim pokažemo dostojni velikoga vremena u kom živimo, i velikih zadaća, koje smo na sebe preuzeli!

U Zagrebu, dana, 19. listopada 1918.

Za „Narodno Vijeće“ Slovenaca, Hrvata i Srba:

Dr. Antun Pavelić

Dr. Antun Korošec

Svetozar Pribičević

Janković — Krizman, *Grada*, 373—374.

POZIV NARODNOG VIJEĆA SHS

Zagreb, 23. oktobra 1918.

Narodno Vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu raspravljalo je 23. listopada ove godine o tom, kako je na vidljivim mjestima povodom odgovora predsjednika Wilsona došlo do napadaja na kolodvore i drugu imovinu. Narodno je Vijeće toga mišljenja, da bistri razum i staro poštenje našega naroda ne će dopustiti, da se ovakvi slučajevi ponove, ili čak da se prošire, već zato, što time može prestati sav promet u najsiromašnije naše krajeve, gdje bi narod mogao lako ostati bez kore kruha. Ujedno Narodno Vijeće pozivlje tom zgodom pristaše svih političkih stranaka i grupa, koje su u Narodnom Vijeću, da se okupe po svim mjestima, dakle po gradovima i selima pod imenom „Odbori Narodnog Vijeća“. U takve odbore mogu stupiti i oni narodni ljudi, koji nisu u nijednoj političkoj stranci ili grupi, ali koji su svom dušom zauzeti za ujedinjenje i oslobođenje našega naroda na temelju objave Na-

rodnog Vijeća od 19. listopada 1918. Takvom je odboru prva zadaća, da se pobrine kako najbolje zna i može za zaštitu osoba i imovine svih naših državljana bez razlike. Druga mu je zadaća, da Narodnom Vijeću javlja sve naše osobite događaje i potrebe, koje se tiču čitavoga kraja i čitavoga naroda. Treći mu je posao, da izvrši točno, što mu Narodno Vijeće naloži iz svega našega naroda. Zato neka svaki takav odbor prikupe najpouzdanije i u narodnoj borbi prokušane ljude, neka si izabere predsjednika odbora i svoga vođu za narodnu zaštitu i svoga poslovođu. Izbori neka se odmah jave Narodnom Vijeću na odobrenje. Sve objave neka se šalju na adresu: Kancelarija „Narodnog Vijeća“, Zagreb, Sabor. Braćo Hrvati, Srbi i Slovenci na posao, da za malo dana u svakom našem življem i probuđenom mjestu bude odbor Narodnog Vijeća [s] jakom četom za narodnu zaštitu.

Zagreb, 23. listopada 1918.

Za Narodno Vijeće:

Predsjedništvo:

dr. Ante Pavelić dr. Antun Korošec Svetozar Pribičević.
Janković — Krizman, *Grada*, 382.

PROGLAŠENJE DRŽAVE SLOVENACA, HRVATA I S&BA

Zagreb, 29. oktobra 1918.

. . . Bilježnik dr. *Marko Novosel* (čita): „Prešni predlog Zastupnika Svetozara Pribičevića i drugova.

I. Predlaže se visokom saboru, da zaključi: Hrvatski državni sabor na temelju potpunoga prava narodnoga samoodređenja, koje je danas već priznato od svih zaraćenih vlasti, stvara ovaj zaključak: Svi dosadašnji državno-pravni odnošaji i veze između kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s jedne strane, te kraljevine Ugarske i carevine Austrijske s druge strane, razrešavaju se. (Cijeli sabor kao i galerije ustaju. — Burno pljeskanje i dugotrajno odobravanje. — Sa galerija bacaju gospođe cvijeće prema predsjedništvu sabora zastupnicima. — Cijeli sabor zajedno sa galerijama stojeći pjeva: Lijepa naša domovina. — Burni poklici: Živila Hrvatska!)

Ukida se dakle i nišetnom proglašuje napose hrvatsko-ugarska nagodba. (Burni pljesak u sabornici i na galerijama. — Svi ustaju u sabornici i plješću. — Glasovi: Iznova molim.)

Ukida se dakle i nišetnom proglašuje napose hrvatsko-ugar[?]ka nagodba (zakonski članak I. od godine 1868.), a isto se tako ukidaju i nišetnima proglašuju svi kasniji njeni dopunjci ili revizije, ta⁰ ca danas Dalmacija, Hrvatska i Slavonija ne ima s kraljevinom t/garskom ni pravno, ni faktično nikakovih zajedničkih državnih poslo^{-1^}.

erija bacaju cvijeće na narodne zastupnike, te uz silan pljesai^{*},^{8^1} UQ_e_ ju sa stolica. — Poklici: Živila narodna vojska. — U dvoranu ^ p_j jg. neral pješaštva Luka pl. Šnjarić, podmaršali Mihajlo Mihaljevftvanović te general-major Josip Plivelić. — U sabornici i na General a nastaje buran pljesak i poklici: Živila narodna vojska. sto kraj Pješaštva Luka pl. Šnjarić rukuje se s banom i zauzima mj "ana. — Glasovi: Cujmo dalje!)

Točka II.

Dalmacija, Hrvatska, Slavonija sa Rijekom proglašuje se posve ne zavisnom državom (Buran pljesak i odobravanje.) prema Ugarskoj i Austriji, te prema modernom načelu narodnosti, a na temelju narodnoga jedinstva Slovenaca, Hrvata i Srba pristupa u zajedničku narodnu suverenu državu Slovenaca, Hrvata i Srba na cijelom etnografskom području toga naroda, bez obzira na ma koje teritorijalne i državne granice, u kojima narod Slovenaca, Hrvata i Srba danas živi. (Tako je! — Ponovo svi ustaju uz buran pljesak i poklike.)

Sveopća narodna ustavotvorna skupština svega ujedinjenoga naroda Slovenaca, Hrvata i Srba odlučit će sa unapred određenom kvalificiranom većinom, koja potpunoma zaštićuje od svakoga majoriziranja, konačno kako u formi vladavine, tako u unutrašnjem državnom ustrojstvu naše države, utemeljene na potpunoj ravnopravnosti Slovenaca, Hrvata i Srba. (Pljesak i odobravanje.)

U Zagrebu, dana 29. listopada 1918.

Svetozar Pribičević, Dr. Ante Pavelić, Ivan Peršić, Dr. Edmund Lukinić, Ivan (Kovačević, Dr. Pero Magdić, Dr. Dušan Popović, Dr. Živko Petričić, Dr. Dušan Peleš, Dr. Ivan Krnić, Cezar Akačić, Dr. Ivan Lorković, Dr. Šurmin.⁴

F. Šišić, *Dokumenti*, 189—196.

SAOPŠTENJE NARODNOG VIJEĆA SHS

Zagreb, 29. oktobra 1918.

Narodno Vijeće zaključilo je u svojoj sjednici od 28. o. mj. da za vrhovnu vlast u svim jugoslovenskim zemljama, koje su zastupane u Narodnom Vijeću, *proglašuje predsjedništvo Narodnog Vijeća. Predsjednik i prema lome sef egzekutive za sve južnoslavenske zemlje jest Dr.*

⁴ Ofanziva koju su preduzele Antantne snage na italijansko-austrijskom frontu i njihov prodor 28. oktobra kod Via Veneta, zatim uspješni proboj solunskog fronta i približavanje srpske i savezničke vojske južnim granicama Monarhije, mirovna nota njenih vrhova upućena Antanti (28. oktobra), i dr., uverili su političare u Narodnom vijeću SHS da je Austro-Ugarskoj došao kraj. To uverenje bilo je podsticaj za novu odlučnu akciju: Hrvatski sabor proglasio je 29. oktobra Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju sa Rijekom samostalnom i nezavisnom državom na načelima utvrđenim na sednicama Narodnog vijeća SHS od 17, 18. i 19. oktobra 1918, tj. prema saglasnosti svih zastupljenih stranaka u Vijeću. Tako je stvorena Država Slovenaca, Hrvata i Srba u kojoj su se našle sve jugoslovenske zemlje iz Austro-Ugarske. Nova država zvanično je proglasila svoje otepljenje, tj. kidanje svih državnopravnih veza sa Austrijom i Ugarskom, ali nije istakla i zbacivanje dinastije Habsburga. Narodno vijeće utvrdilo je još 28. oktobra da je njegovo predsedništvo vrhovna vlast u državi, odnosno da je „predsjednik i prema tome i šef egzekutive za sve jugoslovenske zemlje“ dr A. Korošec.

Proglašenje Države SHS pozdravljeno je sa oduševljenjem u mnogim mestima u svim jugoslovenskim zemljama bivše Monarhije. Pored Zagreba i u Ljubljani je 29. oktobra bila velika manifestacija na kojoj je preko 60.000 ljudi klicalo novoj državi, Trumbiću, Pašiću, Korošecu i Vilsonu, zahtevajući jedinstvenu državu svih Jugoslovena, jugoslovensku republiku od „Koroške do Soluna“, sa prestonicama Beogradom, Ljubljanom i Zagrebom, u kojoj će biti „Slovenec, Srb, Hrvat za vek brat in brat!“

Antun Korošec, podpredsjednici Dr. Ante Pavelić i Svetozar Pribičević, tajnici Dr. Srđan Budisavljević, Dr. Ivan Lorković i Dr. Mate Drinković.

Narodno Vijeće u svojoj sjednici od 29. o. mj. povjerilo je bansku vlast u Hrvatskoj i Slavoniji Antunu pi. Mihalovichu; povjereništvo odjela za bogošt. i nastavu Milanu Rojcu; odjela za pravosuđe Dr. Aleksandru Badaju; odjela za unutarnje poslove Dr. Srđanu Budisavljeviću; za narodno gospodarstvo Dr. Živku Petričiću; za financije Franji Braumu; za prehranu Edi Markoviću; za socialnu skrb Vilimu Bukšegu; za poštu brzopis i telefon Cezaru Akačiću; za željeznice Većeslavu Wilderu; za trgovinu, obrt i industriju Dr. Đuri Šurminu; za narodnu odbranu Dr. Mati Drinkoviću.

F. šišić, *Dokumenti*, 212.

L. MARKOVIC — N. PAŠIČU

Ženeva, 30. oktobra 1918.

Razgovarao sam sa Korošecom i Žerjavom. Tražili su mi obaveštenje o svemu, o unutarnjim prilikama našim, o raspadu koalicije, solunskoj aferi, o politici opozicije, o krfskom sporazumu, o držanju i mišljenju Trumbića i pitanju Krfske Deklaracije i buduće monarhije sa Karađorđevićima. Dao sam sva obaveštenja u koliko sam mogao. Izjavili da se ne slažu ni sa držanjem Trumbića ako on misli da naš narod u monarhiji bude jedno a Srbija drugo, ni sa izjavom Pašića u Londonu koja kao da polazi takođe od podvojenosti. Njihovo gledište je jedinstvo naroda bez obzira na granice. Pitali su me da li postoji republikanski pokret u Srbiji i o funkcionisanju našeg parlamenta, položaju Kralja i njegovim pravima. Korošec naročito raspitivao o ličnosti prestolonaslednika Aleksandra, o njegovim pogledima na narodne slobode i parlamentarizam i njegovoj inteligenciji. Dao sam najbolja uveravanja. Sve odgovore dao sam čisto u svoje ime. Pitao dalje da li su oficiri u Solunu hteli sporazum sa Ausisijom, kakav je to pismen dokument koji sprečio pomilovanje Dimitrijevića, da li je Trumbić promenio držanje svoje u pogledu Krfske Deklaracije i da li bi Srbija pristala da učini izjavu da se ostavlja Ustavotvornoj Skupštini da ona reši sva pitanja i da li bi Kruna bila voljna da kaže da ostavlja narodu da reši hoće li biti monarhija i hoće li Karađorđevići biti izabrani. Po izričitom tvđenju Korošeca i Žerjava takva izjava rešila bi i pitanje monarhije i pitanje Karađorđevića. Opšti utisak odličan i pun nada.⁵
Janković—Krizman, *Grada*, 419.

načnik Narodnog vijeća SHS dr A. Korošec i jedan od vođa slove-
g . ũera, a dr G. Žerjav, otputovali su, prema dogovoru sa S. Pribičevićem,
vlacjVajcarsku radi uspostavljanja veze sa Jugoslovenskim odborom i srpskom
skim^{om} v .razSovorima oko ujedinjenja. O prvom kontaktu A. Korošeca sa srp-
PrethH lCarima N. Pašića je Pestio urednik lista „La Serbie“ Lazar Marković.
Švai -U Bernu- A. Korošec je imao i razgovor sa srpskim poslanikom u
Jcarskoj M. Jovanovićem, koji je o tome takođe izvestio srpsku vladu.

NADBISKUP A. BAUER — SVESTENSTVU ZAGREBAČKE
MITROPOLIJE

Zagreb, 30. oktobra 1918.

Časnome svećenstvu metropolije zagrebačke.

Jednodušnim zaključkom hrvatskoga sabora u sjednici od 29. listopada t.g., prešla je vrhovna vlast za čitavu našu domovinu u ruke Narodnog Vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba, pošto su se prekinuli državni ugovori sa kraljevinom Ugarskom i carevinom Austrijom. Domovina je naša slobodna i nezavisna! Koliko oduševljenje, kolika radost napunja srca svih nas i vjernoga puka našega! Nada sve tešku zadaću ima Narodno Vijeće, dok se potpuno provede i izgradi naše državno uređenje. Sudbonosni su dakle dani, što ih proživljavamo, te treba, da je svaki na svom mjestu, da je svaki čitav čovjek. Prokušano rodoljublje Vaše, predraga braćo svećenici, jamči mi, da ćete primjerom i poukom svojom Narodno Vijeće živo poduprijeti u teškom njegovom poslu, i u narodu utvrđivati povjerenje u nj. Čuvajte auktoritet duhovnih i svjetovnih poglavara, jer će se samo tako sačuvati u ovo vrijeme najpotrebniji mir u zemlji. Nastojte i oko toga, da se sabiru što obilniji novčani prilozii, potrebni za vođenje posla. Nada sve pak, predraga braćo, molite puno, i sami, i s narodom svojim, da milosrdni Bog, čiji presveti Promisao upravlja sudbinom naroda, blagoslovi novu našu državu i da je povede putem pravednosti do sreće i napretka.

U Zagrebu dne 30. listopada 1918.

Antun metropolita zagrebački.⁶

F. šišić, *Dokumenti*, 213—214.

⁶ Kako je već pomenuto, Vatikan je od samog početka prvog svetskog rata bio izrazito na strani protivnika ideje integralnog jugoslovenskog ujedinjenja. Takav njegov stav sledili su u početku vrhovi katoličke crkve u jugoslovenskim zemljama, koji su bili glavni nosioci klerikalističke antisrpske propagande, potpirujući njome i raspoloženje suprotno težnjama za zbližavanje jugoslovenskih naroda u širim slojevima stanovništva. Tokom prvog svetskog rata Vatikan je vodio politiku održavanja postojećeg stanja u Evropi, borio se, takođe, i protiv socijalističkih i nacionalnih pokreta i ideja. Za Vatikan Balkan je bio trajna težnja za širenje verskog i političkog uticaja katoličanstva, jer se upravo na tom prostoru nalazila granica prema pravoslavlju. U tom pogledu Vatikan je imao podudarne poglede i interese sa ciljevima rata velikonemačkih krugova. Tokom rata želja za spasavanjem Austro-Ugarske bila je osnovni interes politike Vatikana, zbog čega se on javljao već od prvih dana kao nepomirljivi neprijatelj Srbije i njene jugoslovenske politike, očekivao je njen poraz i svim se sredstvima zalagao da do njega dođe. Vatikan je stoga podržavao i politiku italijanske penetracije na istočnu obalu Jadrana.

Kada su SAD i Saveznici odlučili da napuste stav o opstanku Austro-Ugarske. Vatikan je bio prinuđen da se prikloni realnom položaju i prihvati novu orijentaciju jugoslovenskog katoličkog episkopata, koji je, pod pritiskom nižeg sveštenstva, sve više podržavao nacionalne težnje unutar jugoslovenskih zemalja u Monarhiji, koje su se izražavale u zahtevu za ujedinjenjem svih Jugoslovena iz Monarhije u jednu „katoličku Jugoslaviju“, odnosno autonomnu državu bez Srbije i Crne Gore. U ovom sukobu sa nacionalnim snagama u jugoslovenskim zemljama Vatikan je imao čestih i oštrih sporova sa domaćom katoličkom hijerarhijom, sa višim i nižim klerom, koji je dao podršku otporu jugoslovenskih naroda prema italijanskim pretenzijama na Jadranu. Kako u Sloveniji, tako u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Dalmaciji i dr., katolički episkopat pozdravio je stvaranje Države SHS, jer je ona prema njihovom očekivanju okupila jugoslovenske katolike u jedno državno telo oko koga bi se u budućnosti ujedinili i ostali „pokatoličeni“ pravoslavni, Južni Sloveni. Italijanska okupacija jugoslovenskih teritorija, pritisak nemačkih krugova, a pre svega stvaranje zajedničke

Zagreb, 31. oktobra 1918.

Država Slovenaca, Hrvata i Srba, koja se konstituirala na teritoriju Južnih Slavena, što je dosad spadao u sastav bivše austro-ugarske monarhije, i koja je spremna stupiti u zajedničku državu sa Srbijom i Crnom Gorom, izjavljuje formalno da se ne nalazi u ratnom stanju sa aliiranim državama. Ona je sretna što može izjaviti, da aliirane države smatra prijateljskim državama i očekuje, da će one na međunarodnom kongresu u skladu sa proglašenim principima pružiti svoju moćnu potporu za zagarantovanje suverenosti sjedinjene države svih Slovenaca, Hrvata i Srba. Ovu priliku upotrebljuje, da saveznim državama saopći, da se ratna mornarica, koja se dosada nalazila u posjedu Austro-Ugarske monarhije, nalazi od danas u vlasti Narodnoga vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba. Ova je izvjesila narodnu hrvatsku zastavu.⁷

Janković — Krizman, *Grada*, 430.

IZ IZVEŠTAJA O AKTIVNOSTI „ZELENOG KADERA" I POBUNJENIH VOJNIKA I SELJAKA U HRVATSKOJ U MESECU OKTOBRU 1918.

6. X Vrdnik. Uprava ugljenokopa Vrdnik — Zemaljskoj vladi: „Kroz vojničke bjegunce je državni imetak vrdničkog ugljenika ugrožen. Prekjučer noći navalili su 35 naoružana bjegunca na susjedno selo Pavlovci i kraj Vrdnika ležeću željezničku stražarnicu te pljenili. Kod takve okolnosti ne može se za sigurnost državnog imetka kao i prometa jamčiti...

10. X. Nova Gradiška. Kotarska oblast — Velikom županu Požeške županije: „Uslijed četovanja u Bosni prebjeglo je ovamo u šumu Radije i okolicu općine Nov. Kapela preko stotine vojnih bjegunaca, koji robe, najsmjelije provale čine i ugrožavaju život tamošnjeg žiteljstva."

... 30. X. Osijek. U sedam sati: Prekjuče su bile u gradu velike bune i užasni dani. Masa je dobila oružje i počela pljačkati. Uzbudeni seljaci iz okolišnih sela navalili na grad i vlastelinstvo u okolici. Mrtvih

jugoslovenske države, uticali su da jugoslovenski katolički vrhovi postanu „državotvorni". Njihova orijentacija prema novoj jugoslovenskoj državi koja je trebalo da bude obrazovana od svih jugoslovenskih zemalja, došla je jasnije do izražaja na biskupskoj konferenciji u Zagrebu, održanoj od 27. do 29. novembra 1918, tj. već u vreme kada je bilo jasno da je ujedinjenje gotova stvar. Zbog takve protivitalijanske i antiaustrijske orijentacije, a za novu jugoslovensku državu, sukob Vatikana sa jugoslovenskim i katoličkim vrhovima bio je nastavljen jedno vreme i posle 1. decembra 1918.

⁷ Sa ovom „verbalnom notom" Predsjedništvo Narodnog vijeća SHS učinilo je prvi diplomatski potez za svoje priznanje, kao i za priznanje Države SHS, kao savezničke, od strane sila Antante. O ovoj svojoj noti predsjedništvo je obavestilo i Jugoslovenski odbor, ovlastivši ga da zastupa interese Države SHS prema inostranstvu. Međutim, Središnji odbor odobrio je 3. novembra novu notu, opširnijeg sadržaja, koju je uputio u savezničke prestonice, vladi Srbije i Jugoslovenskom odboru. U Zenevi je istoga dana i dr A. Korošec uputio notu savezničkim vladama u kojoj moli da se Narodno vijeće SHS prizna kao vlada Jugoslovena iz bivše Austro-Ugarske, a oni kao saveznici. Od Saveznika je traženo da se dobrovoljačkim jugoslovenskim trupama prizna „karakter ratujuće stranke".

tri i mnogo ranjenih. Jučer javljeno, da velike mase naroda idu prema Osijeku. U susret se poslalo vojničтво na automobilima s mašinskim puškama. Pet ubijeno, mnogo ranjeno. Kapetan Košak postavljen zapovjednikom 78. pješačke pukovnije i 28. domobranske pukovnije. Za sada u gradu mir i red. Iz Pečuha dolazi vlak mađarskih topnika. Osijek pita, bi li taj vlak pustili da nastavi put. (Vojničko vijeće odredilo, da se taj vlak imade pustiti do Broda.) Ovi Mađari spadaju vojsci generala Keveša i nalaze se na uzmaku. Oni sigurno nijesu informirani, što se u Zagrebu događa ...

Janković — Krizman, *Grada*, 434—435.

PROKLAMACIJA GLAVNOG ODBORA NARODNOG VIJEĆA BiH

Sarajevo, 1. novembra 1918.

Narode Srba, Hrvata i Sovenaca u ovim najljepšim i najsvetlijim časovima, kada se stvara, velika, jaka i nezavisna Jugoslavija od Vardara do Soče kada mrtvi ustaju iz grobova da se poklone slobodnoj otadžbini, kada bijeli orao obasjan suncem, kruži nad tvojim glavama, kada se sestrice Srbija, Hrvatska i Slovenija, grle i ljube, da se tako dugo, dugo rastavljene spoje i ujedine u jednu državu, u ovom času kada svaka žilica našega bića drhće i strepi od radosti, pokaži se narode veliki kao što jesi. Raduj se, veseli, pevaj i plači od sreće, tako željene i teško dočekane, ali budi milostiv i velikodušan, pa oprosti i zaboravi sve nevolje i uvrede i ne daj nikome, da tvoj glas u slobodi osramoti i ukalja. Čuvaj svačije dobro i imetak, čuvaj ličnu sigurnost svakoga sugrađanina.

Narode, velika odgovornost leži na nama jer cijeli svet gleda u tebe hoćeš li se pokazati dostojan slobode.

Narode, Srba, Hrvata i Slovenaca, tvoja majka Jugoslavija očekuje od tebe da joj osvetlaš obraz u času kada je ona sjajna oka, ali presretna i ponosita.

Glavni odbor Narodnog vijeća Srba, Hrvata i Slovenaca u Bosni i Hercegovini.⁸

M. Vojvodić — D. Živojinović, *Veliki rat*, 486—487.

NARODNO VEĆE ZA ŠTAJERSKU — R. MAJSTERU

Maribor, 1. novembra 1918.

Čast nam je, javiti Vam, da smo po dogovoru z dosedanjsimi vojaftTM 1*."1 administrativnim oblastni sklenili, izročiti Vam poveljstvo tukajšnje vojaške štacije ter vrhovno poveljstvo vsega Narodnemu svetu za Južno Štajersko podrejenega vojaštva.

Posle povratka bosanskih delegata iz Zagreba osnovan je u Sarajevu, /U. oktobra, Glavni odbor Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu. Višednevni pregovori između ausrijskih vlasti i predstavnika Narodnog vijeća izvršili su se, takođe, mirnom predajom uprave u Bosni i Hercegovini organima Narodnog vijeća. Na svojoj sednici od 31. oktobra Glavni odbor obrazovao je vladu za Bosnu i Hercegovinu sa A. Šolom na čelu, koja je 3. novembra preuzela vlast.

Naroča Vam se, da nemudoma v celem ozemlju Južne Štajerske ukrenete po svojem ukrepu vse, kar se Vam zdi za obranite važnosti o sebe in premoženja prebivalstvu tega ozemlja *potrebno*.

Ob jednom se Vam v imenu Narednega sveta podeli Vojačltj čin generala in se Vas povabi, da tekom tega dneva storite osebn0 obljubo

Za Narodni svet za Štajersko:

Dr. R o s i n a,
podpredsednik.

Prof. V o g l a r,
tajnik.

Dr. Karl. V e r \$ t o v v k 9
t. č. precjsecjn^

Janković — Krizman, *Grada*, 444.

PREDSEDNIŠTVO NARODNOG VIJEĆA SHS — VLADAMA
U VAŠINGTONU, LONDONU, PARIZU, RIMU I SKOPJJJJ

Zagreb, 3. novemb^{ra} 191g

Narodno vijeće jedinstvenog naroda Slovenaca, Hrvata i Srba koji živi na teritoriji bivše Austro-Ugarske Monarkije, izjavilo je u manifestu od 19. listopada o.g., da proglašava nezavisnu državu slovenaca, Hrvata i Srba, na tom teritoriju i tim je prekinulo svaku sa Austro-Ugarskom Monarkijom i habsburškom dinastijom, q^ • • 'vu usvojio je u svojoj sjednici od 29. pr. mj. jednoglasno j hrvatski parlamenat kao predstavništvo jednog dijela našeg naroda u b' vo' Austro-Ugarskoj Monarkiji. Toj je sjednici prisustvovao i središnj^od bor Narodnog vijeća, koji je vrhovna eksekutiva za sve jugoslovenske krajeve bivše Austro-Ugarske Monarkije. Nadalje je Narodno Vijeće saopćilo vladama Sjedinjenih Američkih Država, Francuskoj, Engleskoj, Talijanskoj i Srpskoj vladi i Jugoslovenskom odboru u Svic^{ars}koj da država Slovenaca, Hrvata i Srba (Jugoslovena) stupa u jecl^{nu} državu sa Srbijom i Crnom Gorom, koja se država prema načelu narodnom ima protezati na čitav etnografski teritorij naroda Slovenaca Hrvata i Srba. Istom notom saopćeno je i to, da se mi ne nalazimo u' ratnom stanju sa aliiranim državama, nego da ih smatramo prijateljskim ^ a - vama, koje se prijateljstvo povećava činjenicom, da su od početka rata naše narodne države Srbija i Crna Gora bile najvjernije saveznice Antante. Ove činjenice nisu još mogle biti poznate antantinim vlastima kad su postavile uslove za primirje austrougarskoj vrhovnoj komandi, kao što nije mogla biti poznata ni ta činjenica, da se bb\$^a Austro-ugarska Monarkija rastvorila u nekoliko nezavisnih narodi^ država. Kao vrhovno predstavništvo naroda i države Slovenaca, Hrvata i Srba smatramo za dužnost, da na ove činjenice obratimo pažnju visokih all~ tantinih vlasti i da zamolimo da se na njih uzme obzir u tom srnis¹¹, da se prizna pravo našeg narodnog samoodređenja u potp^Unon-| op-

⁹ Problemi severne slovenačke granice u opštem metežu povlačenij aU~ strougarske vojske i bitke slovenačkih stranaka za organizovanje nove bili su nerešivi za ljubljansku Narodnu vladu. Slovenački dobrovoljci p^ vodstvom majora R. Majstera, zaposeli su neke važnije tačke prema austriji.sk^{vj} granici, međutim, glavna zbivanja su se odigrala u Mariboru, koji je Mastv samoinicijativno 1. novembra proglasio delom jugoslovenske države, Poši? Ja pritisak Nemaca u čitavoj Štajerskoj bio izuzetno jak, R. Majster je istog ^ kada je i ljubljanska vlada izdala nalog za mobilizaciju (9. novembra) !. j redio mobilizaciju u Štajerskoj, čime je za Sloveniju uspeo da sačuva Maril⁰ delove Štajerske prema austrijskoj granici.

segu, da se odustane od pregovora sa službenim predstavnicima Austro-ugarske, koja više ne postoji, i da se okupiranjem jednog dijela našeg narodnog teritorija ne stvara prejudic protiv potpunog našeg narodnog i državnog ujedinjenja. Ujedno nam je čast saopćiti, da je flota predana opunomoćenim izaslanicima Narodnog vijeća i da prema tome bivša Austro-Ugarska Monarkija s tom flotom ne može više raspolažati. Konačno saopćujemo da smo još prije nego što smo saznali uvjete primirja stavljene austrougarskoj vojnoj komandi uputili jugoslovenske čete, da idu u susret antantinim četama i da polože oružje.

Janković — Krizman, *Grada*, 461—462.

TELEGRAM NARODNOG VIJEĆA SHS — MARŠALU FOŠU

Zagreb, 4. novembra 1918.

Pod, pritiskom pobjedonosnih ententinih četa raspršena, izglednjela i sasvim raspuštena, valja se sada u potpunom rasulu s balkanskoga i talijanskoga ratišta bivša austro-ugarska vojska preko jugoslovenskoga teritorija nekadašnje austro-ugarske monarhije.

Narodno Vijeće S. H. S., kome je povjerena vrhovna vlast jugoslovenskoga naroda na ovome teritoriju, gleda s najvećom zabrinutošću na velike opasnosti koje prijete mladoj slobodi i opstanku nezavisne države S. H. S. sa strane raspuštenih masa od više stotina tisuća, koje u svom očajnom položaju, razriješene od svake discipline, bezobzirno uništavaju pred sobom sva dobra, koja su dugo potlačivanom jugoslovenskom narodu preostala u ovom ratu.

Zato se Narodno Vijeće SHS u najvećem pouzdanju obraća na vrhovnoga zapovjednika ententinih četa, koje bi mogle svojim izravnim sudjelovanjem spriječiti kobne učinke dezorganizacije, molbom, da izvoli poduzeti sve potrebne korake, na ententine čete što prije uđu u naš teritorij, kako bi omogućile, da se povratak raspršenih četa provede sa što manje štete za našu slobodu i dobra civilizacije.

F. šišić, *Dokumenti*, 229.

KOMUNIKE VRHOVNE KOMANDE SRPSKE VOJSKE "

Niš, 6. novembra/24. oktobra 1918.

Naše trupe prebacuju se preko Dunava i Save gde ih stanovništvo poziva i oduševljeno dočekuje. Tako, naši delovi su u Moldavi, Bazjašu, Kovinu, Pančevu, Zemunu, Klenku i Mitrovici, produžujući dalje na sever.

U Bosni, naše jedinice su u Višegradu gde su dočekane svečano i odakle vozom odlaze za Sarajevo, po pozivu Vlade i Narodnog Veća. Predsednik vlade je Atanasije Sola. Proklamovano je Ujedinjenje sa Srbijom i Jugoslavijom.

Veliki broj naših zarobljenika iz Austrije vraćaju se u Srbiju; mnogi od njih zadržani su od stanovnika Srema i Banata kao narodna garda. Severno od Dunava i Save nalazi se znatna količina trena i stoke, koju su Austrijanci i Nemci odveli iz Srbije; sve će to biti vraćeno

u Srbiju. Pet ispravnih parobroda nađeno je u Zemunu, a zaplenjen je i jedan monitor; sve će ove lađe biti odmah upotrebljene.

Austrijska i mađarska vojska više ne postoje. Nemačkih ocleljen. ja. ima još po gde gde, naročito u Banatu.

Janković — Krizman, *Grada*, 495.

NARODNO VIJEĆE SHS — VLADI KRALJEVINE SRBIJE

Zagreb, 7. novembra 1918.

S osjećanjem najživlje radosti i duboke zahvalnosti primilo je Narodno vijeće SHS brzojavku, koja mu donosi bratske pozdrave tentnih armeja na Istoku. Ono nije propustilo da već odašalje posebne delegate u Beograd, kako bi se stavili u tijesni odnošaj sa srpskom vladom i zapovjedništvom Ententinih armeja, da se osigura sloboda i sama egzistencija mlade države SHS, koja je voljna stopiti se u zajedničku državu sa Srbijom i Crnom Gorom, protiv ostataka bivše austro-ugarske vojske, koja se vraća s talijanskog i balkanskog fronta. Narodno vijeće obratilo se nedavno generalissimusu Fochu s molbom, da proradi da ćete Entente što je prije moguće uđu u jugoslovenski teritorij. Narodno vijeće uzimlje ovu prigodbu da obavijesti zapovjedništvo Ententinih armeja na Istoku, da je ono s depešama — kojih je oglaslarje i primitak sa strane naslovnika iz tehničkih razloga dosada nesigurno, — svim saveznim državama notificiralo, da se 29. oktobra o.g. konsituirala nezavisna i suverena država Slovenaca, Hrvata i Srba na čitavom jugoslovenskom teritoriju bivše Austro-Ugarske Monarhije. Narodno vijeće osim toga zamolilo predsjednika Wilsona za moćnu zaštitu, da se zajamči integritet i nezavisnost ove mlade države i u isto doMrpa se obratilo i svim vlastima Entente, da se uvjetima primirja zaključenoga 3. novembra o. g. između visokoga zapovjedništva talijanskoga i zapovjedništva vojske bivše Austro-Ugarske Monarhije, ne stvori prejedicij protiv sjedinjenja u jedinstvenu državu SHS. Drugom je brzojavkom notificiralo, da je Jugoslovenski odbor u Ženevi ovlašten zastupati interese nove države SHS.

Narodno vijeće moli istodobno kr. srpsku vladu, da pošalje za veću sigurnost, po drugi put pomenute depeše na njihovo odredište.

Janković — Krizman, *Grada*, 508.

N. PAŠIĆ — A. KOROŠECU

Ženeva, 8. novembra 1918.

Gospodine predsedniče! Čast mi je izvestiti Vas, da sam vam 7. novembra 1918. godine dostavio Vašim pismom od 29. oktobra 1918. godine. Zagrebu sačinjavajući

Ovom odlukom izveštavate me, da se Narodno Vijeće u Zagrebu, koje je tra vladom Srba, Hrvata i Slovenaca, koji žive na teritoriji kraljevine pripadala bivšoj Austro-ugarskoj monarhiji i tražite, da se kao kraljevine Srbije, kao i savezničke vlade, priznaju ovo Narodno Vijeće kao kraljevinsku vladu rečenoga naroda, a jugoslovenske dobrovoljne vojske kao ratujuće.

segu, da se odustane od pregovora sa službenim predstavnicima Austro-ugarske, koja više ne postoji, i da se okupiranjem jednog dijela našeg narodnog teritorija ne stvara prejudic protiv potpunog našeg narodnog i državnog ujedinjenja. Ujedno nam je čast saopćiti, da je flota predana opunomoćenim izaslanicima Narodnog vijeća i da prema tome bivša Austro-Ugarska Monarkija s tom flotom ne može više raspolažati. Konačno saopćujemo da smo još prije nego što smo saznali uvjete primirja stavljene austrougarskoj vojnoj komandi uputili jugoslovenske čete, da idu u susret antantinim četama i da polože oružje.

Janković — Krizman, *Grada*, 461—462.

TELEGRAM NARODNOG VIJEĆA SHS — MARŠALU FOŠU

Zagreb, 4. novembra 1918.

Pod, pritiskom pobjedonosnih ententinih četa raspršena, izglednjela i sasvim raspuštena, valja se sada u potpunom rasulu s balkanskoga i talijanskoga ratišta bivša austro-ugarska vojska preko jugoslavenskoga teritorija nekadašnje austro-ugarske monarhije.

Narodno Vijeće S. H. S., kome je povjerena vrhovna vlast jugoslovenskoga naroda na ovome teritoriju, gleda s najvećom zabrinutošću na velike opasnosti koje prijete mladoj slobodi i opstanku nezavisne države S. H. S. sa strane raspuštenih masa od više stotina tisuća, koje u svom očajnom položaju, razriješene od svake discipline, bezobzirno uništavaju pred sobom sva dobra, koja su dugo potlačivanom jugoslovenskom narodu preostala u ovom ratu.

Zato se Narodno Vijeće SHS u najvećem pouzdanju obraća na vrhovnoga zapovjednika ententinih četa, koje bi mogle svojim izravnim sudjelovanjem spriječiti kobne učinke dezorganizacije, molbom, da izvoili poduzeti sve potrebne korake, na ententine čete što prije uđu u naš teritorij, kako bi omogućile, da se povratak raspršenih četa provede sa što manje štete za našu slobodu i dobra civilizacije.

F. šišić, *Dokumenti*, 229.

KOMUNIKE VRHOVNE KOMANDE SRPSKE VOJSKE

Niš, 6. novembra/24. oktobra 1918.

Naše trupe prebacuju se preko Dunava i Save gde ih stanovništvo poziva i oduševljeno dočekuje. Tako, naši delovi su u Moldavi, Bazjašu, Kovinu, Pančevu, Zemunu, Klenku i Mitrovici, produžujući dalje na sever.

U Bosni, naše jedinice su u Višegradu gde su dočekane svečano i odakle vozom odlaze za Sarajevo, po pozivu Vlade i Narodnog Veća. Predsednik vlade je Atanasije Sola. Proklamovano je Ujedinjenje sa Srbijom i Jugoslavijom.

Veliki broj naših zarobljenika iz Austrije vraćaju se u Srbiju; mnogi od njih zadržani su od stanovnika Srema i Banata kao narodna garda. Severno od Dunava i Save nalazi se znatna količina trena i stoke, koju su Austrijanci i Nemci odveli iz Srbije; sve će to biti vraćeno

u Srbiju. Pet ispravnih parobroda nađeno je u Zemunu, a zaplenjen je i jedan monitor; sve će ove lađe biti odmah upotrebljene.

Austrijska i mađarska vojska više ne postoje. Nemačkih odeljenja ima još po gde gde, naročito u Banatu.

Janković — Krizman, *Grada*, 495.

NARODNO VIJEĆE SHS — VLADI KRALJEVINE SRBIJE

Zagreb, 7. novembra 1918.

S osjećanjem najživlje radosti i duboke zahvalnosti primilo je Narodno vijeće SHS brzojavku, koja mu donosi bratske pozdrave Ententnih armeja na Istoku. Ono nije propustilo da već odašalje posebne delegate u Beograd, kako bi se stavili u tijesni odnošaj sa srpskom vladom i zapovjedništvom Ententinih armeja, da se osigura sloboda i sama egzistencija mlade države SHS, koja je voljna stopiti se u zajedničku državu sa Srbijom i Crnom Gorom, protiv ostataka bivše austro-ugarske vojske, koja se vraća s talijanskog i balkanskog fronta. Narodno vijeće obratilo se nedavno generalissimusu Fochu s molbom, da poradi da čete Entente što je prije moguće uđu u jugoslovenski teritorij. Narodno vijeće uzimlje ovu prigodbu da obavijesti zapovjedništvo Ententinih armeja na Istoku, da je ono s depešama — kojih je odaslanje i primitak sa strane naslovnika iz tehničkih razloga dosada nesigurno, — svim saveznim državama notificiralo, da se 29. oktobra o.g. konstituirala nezavisna i suverena država Slovenaca, Hrvata i Srba na čitavom jugoslovenskom teritoriju bivše Austro-Ugarske Monarhije. Narodno je vijeće osim toga zamolilo predsjednika Wilsona za moćnu zaštitu, da se zajamči integritet i nezavisnost ove mlade države i u isto doba se obratilo i svim vlastima Entente, da se uvjetima primirja zaključenoga 3. novembra o. g. između visokoga zapovjedništva talijanskoga i zapovjedništva vojske bivše Austro-Ugarske Monarhije, ne stvori prejudicij protiv sjedinjenja u jedinstvenu državu SHS. Drugom je brzojavkom notificiralo, da je Jugoslovenski odbor u Zenevi ovlašten zastupati interese nove države SHS.

Narodno vijeće moli istodobno Kr. srpsku vladu, da pošalje za veću sigurnost, po drugi put pomenute depeše na njihovo odredište.

Janković — Krizman, *Grada*, 508.

N. PAŠIĆ — A. KOROŠECU

Ženeva, 8. novembra 1918.

Gospodine predsedniče! Cast mi je izvestiti Vas, da sam primio odluku (rezoluciju), koju ste mi dostavili Vašim pismom od 3. novembra 1918. godine.

Ovom odlukom izveštavate me, da se Narodno Veće u Zagrebu smatra Vladom Srba, Hrvata i Slovenaca, koji žive na teritoriji, koja je pripadala bivšoj Austro-ugarskoj monarhiji i tražite, da vlada kraljevine Srbije, kao i savezničke vlade, priznaju ovo Narodno Veće kao zakonsku vladu rečenoga naroda, a jugoslovenske dobrovoljačke trupe kao ratujuće.

U ime kraljevske srpske vlade čast mi je izvestiti Vas, da ova priznaje Narodno Veće u Zagrebu kao zakonitu vladu Srba, Hrvata i Slovenaca, koji žive na teritoriji Austro-ugarske monarhije, i da sam danas uputio notu vladama Francuske, Engleske, Italije i Severnim Sjedinenim Državama Američkim moleći ih, da i oni sa svoje strane priznaju Narodno Veće u Zagrebu, kao zakonitu vladu jugoslovenskih zemalja bivše monarhije Austro-ugarske, kao i da priznaju dobrovoljačkim trupama ovih zemalja karakter ratujuće stranke. U prilogu Vam šaljem prepis ove note.

U isto doba kraljevska vlada prima k znanju, da je Narodno Veće poverilo g. Trumbiću, predsjedniku Jugoslovenskog odbora u Londonu, mandat, da ga predstavlja kod Saveznika sve dotle, dok ne bude stvoren zajednički organ za diplomatsku akciju.

Sa naročitim zadovoljstvom srpska kraljevska vlada prima k znanju izjavu Narodnog Veća u Zagrebu, kojom ono smatra, da mu je cilj, da oslobodi od svake tuđe dominacije Srbe, Hrvate i Slovence iz bivše monarhije Austro-ugarske i da ih ujedini sa njihovom braćom iz kraljevine Srbije i kraljevine Crne Gore u jednu jedinstvenu i nezavisnu državu.

Molim Vas, da u ime kraljevske vlade i kraljevine Srbije isporučite našoj braći naš pozdrav i naše najlepše želje za budućnost.

Izvolite primiti, gospodine predsjedniče, uverenje o mom odličnom poštovanju.

Ženeva, 26. oktobra (8. novembra) 1918.

Nikola P. Pašić.

Janković — Krizman, *Grada*, 514.

NARODNO VIJEĆE SHS — VLADI KRALJEVINE SRBIJE

Zagreb, 8. novembra 1918.

Gosp. Nikoli Pašiću, ministru predsjedniku kraljevine Srbije u Beogradu.

Gospodine ministre!

Oslanjajući se o primirje što ga je Italija sklopila s bivšim austrougarskim glavnim zapovjedništvom u času, kad ovo uopće nije imalo više prava, da raspolaže s našim narodnim teritorijem, počele su talijanske čete zadnjih dana zaposijedati naše čisto narodne krajeve i ulaziti svojim ratnim brodovima u naše luke. Obzirom na taj postupak kraljevine Italije, Narodno se Vijeće SHS našlo prinuđeno, da pošlje talijanskoj vladi brzoglasni protest, kojega je tekst ovdje u prepisu priložen. Država je SHS od prvoga početka svoga postanka izjavila, da želi s kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom stupiti u jednu zajedničku državu. Krajevi i luke, što ih talijanske čete sada okupiraju, ulaze u sastav te države i talijanska su presizanja uperena upravo protiv naših interesa, kao i protiv interesa kraljevine Srbije. Narodno se Vijeće SHS obraća s toga razloga bratskim pouzdanjem na srpsku vladu, moleći je usrdno, da i ona sa svoje strane odlučno podupre naš zahtjev i eia poduzme što prije sve nužne korake, kako bi se sa strane Talijana odustalo od okupacije naših krajeva. Uvjereni, da ćete se za ovo naše zajedničko stanovište iz svih sila zauzeti, zahvaljujemo Vam od srca una-

prijeći gospodine ministre, za sva Vaša nastojanja u tom smjeru moleći Vas, da primite izraz našeg najiskrenijega poštovanja i bratske odanosti.

U Zagrebu, 8. studenoga 1918.

Za Narodno Vijeće SHS u Zagrebu.

Dr. Pavelić.

F. šišić, *Dokumenti*, 235—236.

ZAKLJUCCI KONFERENCIJE KATOLIČKOG EPISKOPATA

Zagreb, 29. novembra 1918.

Od 27. do 29. studenoga o.g. obdržavala se u Zagrebu biskupska konferencija, kojoj pribivahu slijedeći: Dr. Ante Bauer, nadbiskup zagrebački, Dr. Ante Jeglič, knez-biskup ljubljanski, Dr. Juraj Carić, biskup splitski, Dr. Josip Marušić, biskup senjsko-modruški, fra Josip Carić, biskup banjalučki, Dr. Dionizije Nyárády, apost. administrator križevački, Dr. Ivan Šarić, posv. biskup, zastupnik biskupa šibeničkog, Dr. Dominik Premuš, posv. biskup i generalni vikar zagrebački, Antun Milošević, kanonik, zastupnik biskupa mostarsko-duvanjskog, Antun Akšamović, kanonik, zastupnik kap. vikara đakovačkoga. Ostali se biskupi isprikaše što bolešću, što nepovoljnim prilikama u svojem kraju.

Biskupi su sa svoje konferencije ponajpre odaslali sv. Ocu Papi najsmjerniji pozdrav cjelokupnoga katoličkoga episkopata države SHS i sinovsko poklonstvo.

Poglaviti zaključci biskupske konferencije jesu ovi:

I. Prihvaćene su niže navedene rezolucije, koje će se i Narodnom Vijeću SHS u Zagrebu saopćiti:

1. Sakupljeni jugoslovenski katolički episkopat radosno pozdravlja ujedinjenje svih Slovenaca, Hrvata i Srba u jednu neovisnu državu: priznaje Narodno Vijeće kao vrhovnu provizornu vlast, a priznat će također onu definitivnu vlast, koju će stvoriti volja naroda po konstituenti.

2. Jugoslovenski katolički episkopat nastojat će, da se svim vjerskim sredstvima uspostavi dugotrajnim ratom uzdrmam knšćanski molai: nastojat će napose, da katolicima bude svet socijalni poredak, osnovan na pravednosti i kršćanskoj ljubavi, svet kršćanski orak i nepovredivo zasebno vlasništvo.

3. Jugoslovenski katolički episkopat čvrsto se nada, da će jugoslovenska država priznati prava katoličke crkve, te da će sve dodirne točke urediti dogovorno sa Sv. Stolicom.

4. Jugoslovenski katolički episkopat uviđa, kako je opravdano, da neimašni dio seljačkog staleža dođe do primjerenog posjeda zemljišta i da je u tu svrhu potrebna agrarna retorma veleposjeda; zato je sa svoje strane spreman ishoditi privolu Sv. Stolice, da se uz pravičnu odštetu od crkvenih velikih posjeda u tu svrhu nužno zemljište odstupi.

5. Jugoslovenski katolički episkopat želi i hoće da živi u kršćanskoj ljubavi i najboljim odnošajima sa svakom u Jugoslaviji priznatom vjeroispovijesti, a naravno u prvome redu sa pravoslavnom hierarhijom i pravoslavnim pukom.

II. Glede staroslovenskoga jezika u liturgiji zaključeno je:

1. Zamoliti sv. Oca, neka bi pravo, što ga neki naši krajevi glede upotrebe staroslovenskoga jezika u sv. misi (po rimskom obredu) od najstarijih vremena uživaju, protegnuo umah na cijelo područje naše države;

2. zamoliti sv. Oca, da dozvoli transkripciju glagolskih slova u latinska, jer je glagolsko pismo vrlo teško čitljivo;

3. zamoliti sv. Oca, da bi dozvolio upotrebu hrvatskoga, odnosno slovenskoga obrednika na cijelom području naše države.

III. Glede zavoda sv. Jeronima u Rimu zaključeno je, da se poduzme sve nužno, kako bi se taj zavod spasio za naš narod.

IV. Jugoslovenski katolički episkopat jednodušno odobrava gorljivost i rad „Hrv. kat. seniorata“ za katoličku stvar, pa želi, da seniorat u što tješnjoj vezi s Ordinarijatom nastavi svoje djelovanje.

V. Zaključeno je, da se upravi zajednička poslanica na katoličko svećenstvo i puk cijele države SHS.

F. šišić, *Dokumenti*, 262—263.

"i

<!<iq' i

U ljt

. r.s . * tJ<U

<! yj

iju

_.fl- .

.iiasuè

te

.i

•in